אַ בריוו

מיין ליבער ש. קורץ: —

אַ ספּאַזם פון פרייד איז באַפאַלן מיין געמיט, ווען כ'האָב דערזען, אַז דו דערמאָנסט אויך מיין ליד ווי אַ „געזונטע אילוסטראַציע" אין דעם צעטל פון „ווייט דערגרייכטע סטאַנציעס פון וואַנען די קינסטלער דאַרפן אָנהייבן זייער סובלימסטן גאַנג" („1926" ערשטער-צווייטער נומער). מיין ליד רעכנט און דיין „פיגאַראָ" לינקס זאָלן עס אונטערהאַלטן מינקאָווס „קיד קאַרטער" אין ליכטס „פּראָצעסיע" (הרימע). (ווי עקזאַקט, פּרעציז, מאַטעמאַטיש פּינקט־לאָך דו ביזט! ווי עס דינט דיר דיין זכרון בנוגע די אַלע גומערירטע פּראָצעסיעס!)

כ'האָב זיך שוין לאַנג געקליבן דיר צו שרייבן עטלאַכע ווערטער, אָבער קיין געבענטשטערע געלעגנ־הייט ווי די דאָזיקע, האָב איך קיינמאָל נישט געקענט קריגן. איך פאַרזיכער דיר, אַז איך באַצי זיך ערנסט צו אַלץ, וואָס דו שרייבסט, איך פאַרזיכער דיר, אַז איך האָב מיט גרויס התמהות דורכגעלייענט דיין אַרטיקל „וואוהין גייען מיר?" דורכגעלייענט דער־פאַר ווייל ביי מיר האָט זיך געפּלאָנטערט אַז דו ביסט דער טעמפּעראַמענטפולסטער און באַוואוסטזי־ניקסטער פון דיין גרופּע 1926-1925 (ביז הונדערט און צוואַנציק).

איך האָב געלייענט און געזופּט און שטודירט און ס'איז געווען, זאָג איך דיר, אַ פיינלאַך געפיל צו אַנטדעקן, אַז איך האָב אומזיסט פאַרשאַפט (אין פערי־זענלאַכע געשפּרעכן) קרענקונג אונדזער ביידנס גוטן ליבן אינטעליגענטן פריינט מיכל ליכט. איך האָב אומזיסט געזוכט דיין סטיל, דיין אַרט שרייבן, איך האָב אומזיסט געלייגט האָפנונגען, אַז ענדלאַך וועט מיר קלאָר ווערן וואוהין מיר אַלע גייען און אַז איך וועל זיך איינפּאַקן מיין האָב און גוטס און מיט אייך צוזאַמען זיך לאָזן אין וועג אַריין.

איך האָב געלייענט און געלייענט און בין געווען פשוט געפּלעפט, ווען כ'האָב אַנטפּלעקט, אַז דיין גאַנץ אַרטיקל איז געשריבן אונטער דעם ליכטיקן איינפלוס פון מיל ליכט!

גוואַלט און קאַראַול און נאָך אַמאָל גוואַלט און סאַקראַמענטאָ! פאַרוואָס האָבן מיינע לעפּצן אונטער־שעצט די וויכטיקייט פון מיכל ליכט ווי אַ וועג ווייזער און מדריך פאַר אייער גרופּע. דאָס גאַנצע העפט „1926" טראָגט דעם שטעמפּל פון מיכל ליכט. אונדזער ליכט מאַכט שולע. ווי זינגט ערגעץ נאָמבערג אין זייער אַ שלעכט ליד—אוי, אוי, אוי און כאַ, כאַ, כאַ!

איך זאָג דיר ס'איז צו שטויגען, ווי שנעל איר זענט אַלע, גאַנץ ראָבוסטע דיכטער, אַרונטער־געפאַלן אונטער דעם בענעוואָלענטן איינ־פלוס פון ליכטס חנעוודיקן סיגנון.

„דער גאַנג פון אונדזער לעבן איז (זאָגסטו) פאַזע ברעגען פון קאַנאַוועס (און כדי צו פאַרשטאַרקן דעם רעיון גייסטו ווייטער און זאָגסט) וואו עס שלעפּן זיך אין רינשטאָקן אַריין די פאַטענצלאָזע זאַפטן פון אָפּגעטעמפּטן לעבן וואָס האַלט זיך נאָך אָן אָן דער פעריפעריע פון זיינע לעצטע בליצלאָמפּן".

האָבן דיינע הענט פאַרגאָסן אָט דאָס ביסל טינט?

ניין, און טויזנט מאָל ניין, ווי ס'האָבן מינקאָווס הענט נישט אָנגעשריבן זיינע שווער־לייביקע פּאַראַג־ראַפן וועגן דער קריטיק (אגב זייער אַ נאָבעלע אַרבעט פאַר אַ מאָדערנעם פּאָעט!) ווי ס'האָבן לעווס הענט נישט אָנגעשריבן זיינע „מאַקסירנדע געבאָטן".

ליכט איז שולע! זיין איינפלוס איז אומגע־הויער! איך מוז עס צוגעבן, איר מוזט עס צוגעבן, אַלע וועלן עס צוגעבן, דערפאַר דאַרף עס פאַרצייכנט ווערן. זאָל ד ע ר באַקרוינט ווערן, וועמען עס קומט אַ קרוין.

און דאָ וויל איך עפּעס באַמערקן:

אין פערטן נומער פון דעם באַגייבן אין זיך, האָב איך שרייבנדיק וועגן לעיעלעסן געמאַכט די ערשטע צעטיילונג. איך האָב דאַן גערעדט וועגן קאָנ־סערוואַטיווע מאָדערניסטן און אַזוי גערופענע אולטראַמאָדערניסטן. איך האָב שוין דאַמאָלס אָיינ־געזען די געפאַר פון לויפן איבער אַלע פּלויטן און דערלויפן ביז אין וואַסער אַריין. מיר, די מאָדערנע אידישע דיכטער, האָבן אויפגעפּראַלט אַלע טויערן, אויסגענוצט אַלע וועג־פריהייטן און דערלאָפן ביזן לעצטן ברעג, עס איז שוין דערפאַר געקומען די צייט צוריקצוגיין און אויפקלייבן אַלץ וואָס מען האָט פאַרלוירן אין וועג, אַנשטאָט דעם זענט איר אַריין אין וואַסער אַריין, און אַרונטער מיט אַייערע לידער אין די פּראָזע־אָפּגרונטן.

...מיכל ליכט האָט אַפילו פאַרן וואַסער מורא געהאַט און איז אַריין אין אַן אמתער אידישער מקווה, וואו ער טובלט זיך אין דעם שטייענדיקן וואַסער אויף אַן אמת גוט־אידישן, גוט־צונזערשן שטייגער און ר י י מ י ר ט אַפילו זיינע פסוקים אויפן שטייגער פון ליגעצקי:

חכמה האָט אַ גרויסע זנאַטשעניע,
עס איז פיל בעסער ווי צו האָבן אַן אייגענע אומעניע.

אַזוי אָדער כדומה אַזוי האָט געשריבן ליגעצקא אַזוי אָדער ערגער. אַזוי זיינען געשריבן זיינע לידער, וואָס קומען דירעקט פון דער קאַ־באַ־לאַ (מיין נאָנטער מיעסעליאַטישער פריינט, ווי אידישלאַך באַהאַוונט ער איז עס געוואָרן!).

וואוהין גייען מיר? פרעגסטו. מאַקע, וואוהין גייט איר? איך האָב געהערט פון זייטיקע גוטע פריינט, אַז איר זענט שוין אַוועק ווייטער פון דעם אין זיך (תנצב"ה — ווידעראַמאָל ליכטס מצבה־קרוי־צערישע אַרבעט!). וואו זיינט איר אַוועק? וואָס באַטייט איר אַלס גרופּע? אַלס ליטעראַרישע גרופּע פיל איך, אַז איר ווילט זיך „האַמערן" ערגעץ אַוועק צו די קאָמוניסטישע פּאָעטן, אָבער אַנשטאָט אַרויס־קומען מיט דעם גאַנצן (נאָבאַלעמען ערלאַבן) שוין שאַבלאָנירטן מענה־לשון, לאַווירט איר נאָך צווישן ווייס־איך־וואָס און ווייס־איך־ווען.

שפּראַכלאַך גייט איר צו דער דעזאָרגאַניזירונג פון דער שפּראַך, וואָס איז מיר זייער ליב. פּאָעטיש האָט איר דעגענערירט

אַ

ר

אַ

פּ..

דו אַליין האָסט זיך גענומען אויף אַ געשווימן אָבער אויגן-שטעכערישן אופן נאָכמאַן לעיעלעסן מיט זיינע דורכשפּריצנדיקע גראַטען, וואָס ער טוט, כ'לעבן, אויף אַ סך אַ געשיקטערן אופן פון דיר. פון דיין „פיגאַראָ“ ביסטו צוריק צו דיין אייגענעם „כאַאָס“ (ניט קיין אינטערעסאַנטער כאַאָס איז דאָס געווען, ווי דו אַליין האָסט זיך ניט איינמאָל פאַר מיר מודה געווען), און ווילסט עס בלויז פאַרוואַסערן מיט אַ קאַפּימשקע פּראָלעטאַרישקייט, איז עס אָסור איבערצייגנד, ניט פאַר מיר און ניט פאַר אַלגינען.

ליעוו האָט ד י ר ווידער אויף אַ געשווימן אופן גענומען נאָכמאַכן און גיוט אויך

אַ איז
ר דער
אָ ערד
פּ אַרוין.

אַ רחמנות אויף זיין צאַרט טאַלענטל, וואָס האָט זיך דווקא אַ נעם געטאָן צו דער „אויביקער אינדוסטריע“.

אויף מינקאָוון, ווען עס איז געלונגען, נאָך שווערער אַרבעט אויף זיך, צו ווערן אַ פּאָעט, איז אַ הימל-שרייענדיקער רחמנות. ער איז נעבאַך פאַרוואָגלט, און אָן פּרינצלאַכע, ערלאַכע עצות.

ליכט האָט מיט זיין כאַראַקטעריסטישער „מיטן פינגער אין הימל“-מבינות, דאָרט אויסגעקליבן איינעם פון זיינע ערגסטע אומדיסציפּלינירטע אויסגוסן און עס פאַרשריגן פאַר אַ ריזיק ווערק, און ס'איז אַוועק איבער אַלע מבינות.

אַלעף מ. כצן, אַ פיינעם צוזאָגנדיקן דיכטער, האָט איר באַזיויטיקט. יעקב סטאָדאָלסקין האָט איר צעטומלט און ער דרייט זיך אַרום און האָט נעבאַך הנאה פון אַלץ וואָס איר אַלע שרייבט. כאַטיע מ. קופּערמאַנען, ווי אַ סך דערציילן, אַ גאַנץ וואוילע אָנפאַנגערין, האָט איר גענומען אונטער אַייערע פליגל און — זאָל זי דער גאָט פון פּאָעזיע אַרויסראַטעווען.

איך זע און באַגרייף, אַז איצט רייסט זיך ביי דיר שוין אַ שטאַרק וואָרט. דו ווילסט מסתמא פרעגן, מיט וואָס פאַר אַ רעכט מאַך איך אַזעלכע כך-הכלס. פאַרגעס אָבער ניט, אַז דו אַליין האָסט מיך שריפטלאַך דערקלערט פאַר דעם מייסטער פון דער אונגאַרישער ספּעקטיווער פּאָעזיע, פאַר דעם דעקאָראַטיוויסטן פון אייך אַלעמען (אַזוי האָסטו מאַקע געזאָגט — דעם דעקאָראַטיוויסטן פון אונדז אַלעמען), דו אַליין האָסט מיינס אַ ליד פאַרגליכן צו אַ ליד פון „פיגאַראָ“, אַ ליד וואָס איז דיר נאָענט און טייער.

אָט דאָס וואָס איך האָב דיר איצט געשריבן (ווי ליכט האָט געזאָגט) אין דריי-פערטל מאַקט, איז (ווידעראַמאָל ווי ליכט האָט געזאָגט צום גראַם) אַ געפערלאַכער אַקט. איך קלויב זיך איצט מיט אַ בוך לידער, און אויף ווענעמס, אויב ניט אויף אייער גענאַד דאַרף איך האָפן, צו ווענען, אויב ניט צו אייך חברים, מיט ווענען איך האָב געקעמפט אויף די באַריקאַדן (לויט מיין פּרינצט פיינבערגס אויסדרוק) דאַרפן מיינע אויגן זיין געווענדט, ווייל אויב ניט איר, מאַ מאין יבוא עזרי? ווער וועט זיך אויף מיר דערבאַראַמען?

די גרויסע אויספירלאַכע אַרבעטן, וואָס קלייבן זיך אויף מיר פון מינקאָווס פּען (ווי ער האָט מיר געזאָגט), פון ליכטס פּען (ווי ער האָט מיך פאַרזיכערט), פון דיר אַליין, ווי דו ו ו ע ס ט מסתמא מיט גאָטס הילף, אָבער די אַלע דאָקומענטן שלומערן נאָך ביי אייך אין די שיפלאָדן און קענען, חלילה, „בעדויטענד“ ל'דן פון מיין איצטיקן אַרויסטרעט, פאַרוואָר — אַ געפערלאַכער אַקט!

אָבער אַלץ וואָס איך זאָג דאָ האָב איך דיר שוין אַ סך מאָל געזאָגט און כ'האָב מיט דיר לעצטנס געמאַכט אַ באַשטימונג און דו ביסט ניט געקומען. כ'האָב זיך געטוזט ערגעצוואו באַפרייען פון דעם וואָס איך האָב דיר געוואָלט זאָגן, זיי מוחל! דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב שוין אַ לאַנגע צייט קיין וואָרט ניט געזאָגט וועגן חברים אין דער ברייטער עפנטלאַכקייט.

איך בעט דיר נאָר, זאָלסט זיין פּאָרזיכטיק מיט דעם אופן ווי דו וועסט מיך צוריקזידלען. גיב עס מיר פריער צו לייענען, כדי עס זאָל אַרויסקומען ליטווישער, עלעגאַנטער און קריג זיך ניט מיט מיר, ווייל סוף כל סוף האָט איר דאָך אַ ברירה צו טאָן ווי פאונד זאָגט ערגעץ:

Damn you, sing: Goddamm!

דיין יעקב גלאַטשטיין.

בן ציון בורשטאָק

פרייטיק, דעם 5טן פעברואַר, 1926, איז געשטאָרבן דער יונגער דיכטער בן ציון בורשטאָק, אין עלטער פון פיר און צוואַנציק יאָר.

ב. צ. בורשטאָק האָט געשריבן לידער אין אידיש, העברייאיש און רוסיש. זיינע אידישע לידער האָט ער פאַרעפנטלאַכט אין פרייהייט, פעדער, אויפגאַנג, פרייע אַרבעטער שטימע, קונדס, יונג-קוזניע, א. א.

איבערהויפּט האָט ער זיך אויסגעצייכנט מיט זיינע קינדער-לידער.

די יונגע אידישע דיכטונג האָט אין בורשטאָקן פאַרלוירן אַ פיל-צוזאָגנדיקן דיכטער. כבוד זיין נאָמען.

דער גרויסער קונדס

12 נאָוועמבער 1920

...ער וועלט פון טעאַטער און קריטיק

„אין זיך“ לעבט! *)

רעד. פון „קונדס“: —

מיינע יונגע יאָהרען אַפּעלירען צו אייערע רעדאקטערישע עטיק און בעטען אייך פעסטצושטעלען, אַז דער „אין זיך“ האָט נאָך ניט אויפגעהערט צו עקזיסטירען און אַז „דער לעבעדיגער“ האָט דאָס מאָל אַביסעלע געשטרויכעלט. אין זיין גרויסען געיעג ארויפצושטעלען זיך, ווי זיין שטייגער איז, אויף אַ נבלה און קראקען, האָט ער דאָס מאָל ניט געטראָפען און זיך אַרויפגעשטעלט אויף אַ גאַנץ לעבעדיגען אָרגאַניזם, וואָס טרייסעלט איהם אָפּ און זאָגט: פעטער, במחילת כבודך, אַביסעלע וויטער!

כ'דאַנק אייך, הער רעדאקטאָר, פאר ראַטעווען מיין לעבען.

פריינדליך,

יעקב גלאטשטיין,

אייגער פון די רעד. פון „אין זיך“.

---

*) אזוי פארזיכערט איינער פון זיינע רעדאקטאָרען, און מיר זיינען צופריעדען עובר צו זיין אויף דעם אַלטען כלל: אַז מ'זאָגט טויט, זאָלסטו גלויבען.

זאָל זיין, אַז דער „אין זיך“ לעבט. מיר, וואָס אַרבייטען ביי וויצען, פארשטעהען זיך אויף אַ וויץ...

רעדאקציע.

גרייטונג און אלזייטיקע באקאנטשאפט מיטן פאך. און איינס שלעפט שוין ~~דאס~~ צווייטע: אז די בוימער זענען אין א גוטן צושטאנד זענען די פרוכטן זוניפארם, געזונט און ווידערשטאנדספייאיק אין טראנספארט. דער רעזולטאט איז א גרעסערע ערנטע פער איינהייט (יוניט), ארבעט און קאפיטאל.

דער ספעציאליסט מארגוליס האט דעם אינזועקטאר פאר באארבעטונג, פאר וואשן עפל (א סך פון די לעזער וועלן זיך וואונדערן וואס דאס מיינט; מען וואשט עפל אראפצונעמען דעם איבערפלוס פון די שפריץ־מאטעריאלן), נוצט אויס דעם ווינטער סעזאן צו מאכן די פאקסעסטלעך און פעסלעך און נוצט אין דער זעלבער צייט די מאשינען, ווי טראקטארס א. א. וו. האבנדיס א גרויסע ערנטע קען דער ספעציאליזירטער פראדוקט סארטירט ווערן, און אזוי, למשל, ווערן קלענערע עפל עקספארטירט קיין דייטשלאנד און ענגלאנד אין דער צייט, וואס אין אמעריקע גופא ווערן די קליינע עפל ביים קליינעם פארמער צו גארנישט.

אין אזא ספעציאליזירטערווירטשאפט זענען דא איינריכטונגען פאר עפל־קוואס, פאר עסיק, און אפילו די פולפע פון די עפל, וואס גייען אין מאכן קוואס, ווערט אויך פארנוצט פאר אזעלכע כעמישע שטאפן — פעקטין. אלע אינאיינעם מיינט ביליקע פראדוקציע און שליסלעך רענטאבילע ווירטשאפט. אין אונזער פארזוך צו אנראריזירן זיך קענען מיר גיין אויף די וועגן.

מיר וועלן איצט פרובירן אונטערפירן א ס"ה ווי אזוי האלט עס מיט דער אמעריקאנער לאנדווירטשאפט און דערנאך צוטרעטן קאנקרעט צו אונזער פראבלעם.

צוק. נומ׳ 19 זײַט 164 דעצעמבער, 1932

יעקב גלאטשטיין

שלום אַש האָט שוין ווידער גערעדט

שלום אַש האָט זיך ניט לאַנג צוריק אַביסל אַרונטערגערעדט פון האַרצן.

ביי אַ געזעגן־אָוונט, וואָס איז געגעבן געוואָרן לכבוד אים אין וואַרשע, האָט זיך דער שרייבער שטאַרק צעוואָרעמט און ער האָט גענומען זיך אָפּגעבן אַ שטיקל חשבון־הנפש. ער האָט אונטערגעצויגן אַ סך־הכל וועגן דעם צושטאַנד פון דער יִידישער ליטעראַטור, און ער האָט אין רעזולטאַט אָוועקגעשטעלט עטלעכע גרויסע קוילעכדיקע נולן. עס איז שלעכט און טרויעריק. דער יידישער לעזער גייט אַוועק פון אונז. דאָס יידישע בוך ליגט ווי אַ שטיין און רירט זיך ניט פון אָרט. עס ווערט טרויעריק אויפן האַרצן און די אַלטע יל"ג פראַגע „למי אני עמל" הייבט אָן עגבערן אין מוח.

אַ באַרימטער שרייבער איז ווי אַ גרויסער מאַנופעקטשורער. זיין אויער איז שטענדיק געווענדט צום מאַרק. אַזאַ באַרימטהייט רעדט ניט פון אַ חוילער פּאָס — ער איז באַוואָקסט מיט ציפערן. ער ווייסט, אַז זיין וואַרע איז געווען אַ גאַנגבאַר אַרטיקל. און פּלוצים איז געקומען דער גרויסער שטילשטאַנד. ער עפנט די געשעפטס־ביכער און ער זעט, אַז אין יאָר אַזאַ און אַזאַ זענען זיינע ביכער פאַרקויפט געוואָרן אין תרפ"ט עקזעמפּלאַרן און די לעצטע עטלעכע יאָר איז דער פאַרקויף שטאַרק געפאַלן. די ביזנעס האָט געליטן און ער הייבט אָן זוכן און נישטערן אורזאַכן.

דער באַרימטער שרייבער האָט זיך ביים וואַרימען געזעגן־אָוונט אַוועקגעשטעלט אין דער פּאָזע פון דעם גרעסטן ביכער־מאַנופעקטשורער, און ער האָט גענומען שטעלן די דיאַגנאָזע. וואָס האָט פּלוצים פּאַסירט, וואָס מע קויפט ניט קיין יידישע ביכער? (אייגנטלעך ז י י נ ע יידישע ביכער). דער תירוץ איז אַ פּשוט'ער, ווייל אונזער ליטעראַטור האָט אויפגעהערט צו זיין אַ יידישע ליטעראַטור און איז איצט געוואָרן בלויז אַ ליטעראַטור אויף יידיש.

אַ ליטעראַטור — האָט געקנעלט אַש — מוז שעפּן פון פאָלק'ס אוצר און צוריקקומען צום פאָלק. בלויז אַזאַ ליטעראַטור קען האָפן צו בלייבן לעבן אייביק. ווען די ליטעראַטור הערט אָבער אויף צו זיין פאָלקיש און ווערט וועלטלעך, דעמאָלט איז צרות. דער לעזער צעלויפט זיך, דער אינטעליגענטער ווי, וואָס ווייל דוקא לייענען משונהע זאַכן וועגן אונזער ביזאַרן שטייגער, הייבט אויך אָן קרימען מיט דער נאָז און ער הערט אויף לייענען יידישע ליטעראַטור.

די דאָזיקע דרשה „שוואַנגערט" ניט מיט קיין צו שטאַרקער איבערצייגונג. ווי יעדער עגאָצענטרישער פאַבריקאַנט, האָט דער גרויסער שריפטשטעלער פאַרגעסן צו זוכן די אורזאַכן אין זיך אַליין, ער האָט זיך גענומען אַרומקוקן און מוסר'ן אַנדערע, חלמאי זיי האָבן אים קאַליע געמאַכט די ביזנעס.

ווייל דער שכל איז דאָך מחייב, לאָמיר אַביסל לערנען פּשט, אַז עס האָט אַדאַרפט זיין אַביסל אַנדערש. זאָגן מיר, אַז אַלע יידישע שרייבער זענען געוואָרן בלויז שרייבער אויף יידיש און האָבן פאַרלאָזט די אייגענע רייכע יינגערטנער, אָבער ער, דער גרויסער שריפטשטעלער, ווייקט זיך דאָך ממש אין די פאָלקס־אוצרות — ווער נאָך האָט ווי ער אַזוי פלייסיק צעאַקערט אונזער פאַרגאַנגענהייט און האָט פון דאָרט אַרויסגעקראָגן אַזעלכע חייסע יִדוש־השם'דיקע יידישע ראָמאַנען און מעלאָדראַמעס? האָט דאָך נאַטירלעכערווייז באַדאַרפט געשען, אַז דאָס גאַנצע פאָלק זאָל זיך צעלויפן פון די ניט־יידישלעכע שריפטשטעלער און אין די הונדערטער טויזנטער לויפן צו אים לייען מיט געשרייען:

— דו, אונזער איינציקער געקרוינטער פאָלקס־שרייבער!

פאַרוואָס האָט דאָס ניט פּאַסירט? פאַרוואָס זענען זיי, די ליבע לעזער, אַקע אַנטלאָפן און צו אים ניט דערלאָפן? עס וואָלט געווען צופיל צו דערוואַרטן פון אַ גרויסן ליטעראַטור־פּראָדוצירער, אַז ער זאָל זיך פאַרטראַכטן עגן אַ שטיקל אפשר, אַז דער חסרון ליגט אפשר אויך אין זיינע אייגענע פּראָדוקטן, אַז די „גאָלדענע" ראָמאַנטישע פאַרגאַנגענהייט האָט שוין אויך אויפגעהערט אויפצושליסן די יידישע הערצער און אַז די אורזאַך פון דעם טויטן יידישן ביכער־מאַרק דאַרף מען זוכן ערגעץ אַנדערש, אָדער אינגאַנצן ניט זוכן און זיך אונטערגעבן דעם טרויעריקן סוף.

ווייל פאַר די דערפאָלגרייכע שרייבער, וואָס ווייסן ווי אַזוי צו מעסטן זייער דעביט און קרעדיט אין דער פאַרקלענערטער צאָל עקזעמפּלאַרן, קען אַפשר גילטן דער אַלגעמיינער וועלט־ענטפער —

— דעפּרעשאָן!

זיי, די אַרויפגעאַרבעטע ביזנעסלייט פון דער ליטעראַטור, קענען זיך אַוועקזעצן אויף די ווייכע וויג־שטולן און וויגנדיק פאַרוויגן זיך מיט דער טרייסט, אַז זיי זענען קרבנות פון אַ וועלט־קריזיס.

און ער אַליין, זאָל לעבן, וואָס האָט געבייטשט מיט פייערדיקן מוסר די מאָדערניסטלעך ר"ל, קען רואיק דרימלען. צו חלום וועט אים קומען זיין גרויסער וועלט־נאָמען. אויף אים, אויף זיינע פּלייצעס איז געפאַלן דאָס מאַנטל פון וועלט־אַנערקענונג. ער איז דער אויסדערוויילטער. ער האָט זיי דער ערשטער אונטערגעטראָגן אונטער די נעז אונזער הייזלדיקייט, אונזער שטעטל־דיקייט, אוזער חלב'נע שבת־קודש'דיקייט און עס האָט זיי וואויל פאַרשמעקט. ער איז אונזער פאָפירענע בריק. ער איז די קרישקע, וואָס זיי האָבן אונז צוגעוואָרפן — שאַלאָם אַש. און זאָל זיין, אַז קיינער פון זיי לייענט אים נישט, ער איז אָבער פאַרט אונזער שיינדל ביי זיי. אונזער — זייער שאָלאָם אַש. דורך אים דערפילן די גויים זייער חוב צו אונז. שאָלאָם אַש — דער נאָמען פון פוסטער קלינגעניש איבער גאָר דער וועלט.

די קלענערע פישלעך, די שרייבער, וואָס שרייבן ניט פון פאָלק, צום פאָלק און פאַרן פאָלק, ביי זיי האָט זיך דער טיראַזש חלילה ניט פאַרקלענערט. די גרויסע גליקן, וואָס זיי האָבן אַלעמאָל געמאַכט אין דער יידישער ליטעראַטור, מאַכן זיי נאָך איצט אויך, און זאָלן זיי זיך ניט נעמען צום האַרצן דאָס, וואָס זיי האָבן חלילה בייגעטראָגן כאָטש אַ קליין ביסעלע צו דעם, וואָס די דערפאָלגרייכע שרייבער זענען געוואָרן אַ קאַפּעטשקע ווייניקער דערפאָלגרייך.

ווייל דער אונטערגאַנג פון דער יידישער ליטעראַטור איז פונקט אַזוי אַלט ווי איר אָנהייב. ווען מענדעלי האָט פאַרזיכטיק גענומען רעקאָרדירן די כראָניק פון אונזערע זיטן, ווען ער האָט גענומען זיך פאַנאַנדערקלייבן אין דער מאַגיק פון יידישע ווערטער, ווען ער האָט די יידישע ווערטער אויפגעצילעט אין אַ פּרעכטיקן יידישן סטיל, האָבן שוין דאַמאָלס זיך געפונען אַנשטענדיקע יידישע זשורנאַליסטן, וואָס האָבן לויט יענעם חנ'עוודיקן לשון „פּראָפעצייעט", אַז אונזער ליטעראַטור גייט אונטער, אַז אונזער בוך גייט אונטער.

ווייל פרוג, דער פאָטער פון דער מאָדערנער יידישער געמאָסטענער שורה, האָט שוין אין זיך געטראָגן די שנאה און ביטערקייט צו אונזער „טשאָלנט־שפּראַך", וואָס דער זיידע מענדעלי האָט מיט דער קינסטלערישקייט פון אַ כשר'ן און ניט פאַרנאַגראַפישן ראַבלעי גענומען פאַרוואַנדלען אין פאָרם.

און דאָ, אויף דער זייט ים, ביי דער גרעסטער גאָלדענער שפע פון יידישן טעאַטער (גאָלדפאַדען, גאָרדין), פון יידישן ליד (עדלשטאַט, באָוושאָווער, ראָזנפעלד), האָבן שוין די ערשטע יידישע זשורנאַליסטן פאַראויסגעזאָגט אונזער אונטערגאַנג מיט דער גרעסטער פּינקטלעכקייט.

דאַמאָלס, ווען דאָס יידישע לעבן איז געווען טייג אין די הענט פון די וואָרט־פירער, ווען די איסט־סייד איז געווען אַ לעבעדיקע, אַ יידישע, ווען יידיש איז געווען די נאַטירלעכע שפּראַך פון טאַטעס און קינדער, דאַמאָלס האָבן שוין די ערשטע זשורנאַליסטישע שוואַלבן געקלאָגט, אַז מיר גייען אונטער.

(סוף אויף זייט 12)

...עס צו „יידיש".

די פאַרשיידענע פאַרזוכן צו קאָאָרדינירן די שול־טעטיקייט האָבן זיך נאָך ביז איצט ניט איינגעגעבן. עס איז אָבער געשאַפן געוואָרן אַ פּריוואַטלעכער קאָנטאַקט. די פאַראייניקטע שול־אויסשטעלונג און דער אַלגעמיינער שול־סימפּאָזיום פון די מיטלשול־תלמידים האָבן געשאַפן אַ גינסטיקן באָדן.

דער זשורנאַל „יידיש" האָט אָנגעהויבן צו דערשיינען אין זייער ניט קיין גינסטיקער צייט, און באַמש דער באַשלוס פונם צווייטן צוזאַמענפאָר איז

שלום אַש האָט שוין ווידער גערעדט

(שלום פון זייט 9)

און קלאָגנדיק, האָבן זיי זיך דערווייל פאַרזאָרגט מיט אַ הרחבה'דיק יידיש לעבן, וואָס זאָל קלעקן פאַר זייער דור, פאַר זייער ליטעראַטור און פאַר אונז אַליין איז געבליבן די חורבה — די ירושה פון זייער נבואה, וואָס איז ענדלעך מיט מזל מקוים געוואָרן.

יאָ, מיינע ליבע נביאים, איר האָט געטראָפן. מיר גייען אונטער.

ווייסט דאָס דער באַרימטער שריפטשטעלער, אַז בעת מען האָט אים גע־בוטט פאַר דעם איין־אײנציק גרויסן, האָט מען דערווייל געבוטט אונזער אונטערגאַנג, האָט מען שוין אָנגעהויבן צו פאַרטאַטשעווען די ענגלישע פּיידזשעס. און אַז ער ווייסט עס, האָט ער ווען עס איז געזאָגט, וועט ער עס ווען עס איז זאָגן?

און זאָלן מיר אפשר פאַלן צו די פיס דעם יידישן פאָלק און זיך בעטן רחמים:

— בלויז, לאָזט ניט אונטערגיין די יידישע ליטעראַטור! ראַטעוועט אַן אומגליקלעכע שפּראַך, אַ יתומה'לע נעבעך! האָט רחמנות און שענקט אַ נדבה'לע, קויפט אַ יידיש בוך!

זאָלן דאָס מאַן די פאָלקס־שרייבער, וואָס האָבן אַזאַ טייערן צוטריט צום פאָלק, זאָלן זיי זיך צעדרייען דעם פעלץ פאַר דער „דעפּרעשאַן" פון יידישן בוך

די ניט־באַרימטע און ניט־פאָלקסטימלעכע שרייבער טוען נאָך איצט די זעלבע „גלענצנדע" ביזנעס ווי פריער. מיין חבר איקס האָט הייגטיקס יאָר אויך פאַרקויפט צוועלף ביכער, און דאָס איז בלויז מיט איין בוך ווייניקער, ווי מיט פינף יאָר צוריק, אין די צייטן פון פּראָספּעריטי.

יעקב גלאַטשטיין

יהואש

דאָס ציגל פון דער שטומער וואַגשאָל ציטערט. די לעבעדיקע שטייען און וועגן די פונטן און די לויטן מיט גרויס פאַרזיכט. דער סך הכל איז אונטערגעצויגן. אונזערער ליגט אַן אָפּגעשיידטער, אליין צווישן גראָזן אונטער שניי. די רעכנמייסטערס חשבונ'ען. די עקספּערטן באַטאַפּן דעם בייטראַג, דעם זאַקרויב וואָס די עלנדע מאַמע־ליטעראַטור אונזערע האָט אַרויסגעצאַפּט פון זיינע עטלאַכע און פופציק יאָר. דער בייטראַג איז אָבער ווי א לעבעדיק פישל וואָס צאַפּלט זיך און לאָזט ניט אַז די וואָג זאָל קומען צו אַן אָפּשטעל.

יאָרן האָט ער געמייסטערט און געמייסטערעוועט, עקספּערימענטירט מיט אייגענע פּעאַיקייטן, מיט אייגענע מעגליכקייטן. די פּעאַיקייטן האָבן זיך געשטרעקט מיט פיינער עלאַסטיציטעט. האָב ניט קיין מורא, צי ווייטער, שטרעק. מיר וועלן ניט פּלאַצן. אָבער דעם כח פון זיינע אייגענע מעגליכקייטן האָט ער אויסגעפונען ערשט אין די לעצטע זיבן־אַכט יאָר. ביז דאַן האָט ער זיך געשראָקן פאַר זיך אליין, געהאַט אָפּשיי פאַר די ענטפּלעקונגען פון אייגענער גרויסקייט און געבליבן שטיין עטליכע טריט ווייט מיט אַראָפּגעצויגענע שיך אויף הייליקער ערד.

ער האָט אָנגעפאַנגען ווען זאַכן זיינען געווען אין סאַמע אָנפאַנג. ווערטער זיינען נאָך געלעגן אָנגעהויפט און געקרענקט פון ווילדפליייש און געווען פאַרוואַקסן מיט ווילדוואוקס. ער האָט פאַרשטאַנען אַז ווערטער זיינען זיין געצייג. ער האָט גענומען רייניגן און שלייפן. ער איז געוואָרן דער וואָרט ספּעציאַליסט, גאַנץ אָפּט אפילו ביז דער קורצזיכטיקייט פון יעדן ספּעציאַליסט וואָס שטעלט אָן דעם שפּאַקטיוו בלויז אויף דעם וואָס ליגט אונטער דעם פאַרגרעסערגלאָז.

דער עקספּערט האָט גאַנץ אָפּט פאַרגעסן אַז די מידע, שטילע שטרעקע וואָס ליגט צווישן צוויי שוואַכע ווערטער איז אָפּטמאָל מער איינדרוקספול ווי איין שטאַרק אָפּגעפּוצט און אויסגעפראַנטעוועט וואָרט. ער איז אָבער געקומען

אַכצן

דאַן ווען זאַכן זיינען געווען געהילט באַ אונז מיט בראשית'דיקן וואונדער און בלויז ווילן האָט אַרומגעשוועבט אין דעם תהו ובהו.

דער אָנפאַנג האָט געפאָדערט קרבנות, קום און באַשאַף. מאַך אונז שוין מיט לייטן גלייך. זע ווי באַ אַלעמען איז דאָ שפע און באַ אונז א וויסטעניי. דו אליין ווער א גאַנצע ליטעראַטור אין עטלאַכע יאָר צייט, ווער ווייס ווער עס וועט קומען נאָך דיר. די אידישע מורא און אומזיכערקייט האָט זיך געוואָלט פאַרפונדעווען אין דענקמעלער פון ליטעראַרישע מוסטערן.

אין דער ערשטער תקופה איז ער דערפאַר געווען מער ליטעראַטור־פאַרזאָרגער ווי דיכטער. מען דאַרף שאַפן נייע ווערטער. מען דאַרף אויסגראָבן אַלטע. מען דאַרף איבערזינגען אַלע פאָרמען. מען דאַרף מאַכן א ליטעראַטור. מען דאַרף אליין טראָגן דאָס וואַסער און האַקן דאָס האָלץ. ביז אפילו דער גראָטעסקעריי פון שרייבן פאַבלען און איבערזעצן „הייאַוואַטהאַ". אויף דעם פייער פון ליטעראַטור פאַרזאָרגעריי האָט מען פאַרברענט גאַנץ אָפּט זיך אליין, פאַרשרומפּן דעם אייגענעם ווילן און אָפּגעלייגט אייגנס אויף שפּעטער ביז עס וועט ווערן אביסל רחבות'דיקער און מען וועט זיך קענען אָפּרוען.

אודאי דאַרף מען דערמאָנען קראַנקייט, אָבער ניט ווי אַן אַפּאָלאָגיע. דער קינסטלער אליין וואָלט אונז די אַפּאָלאָגיע צוריקגעוואָרפן אין פּנים אַריין מיט דעם שטאָלץ פון זיין אַריסטאָקראַטישער באַנעמונג. פאַרקערט, אין די פינסטערע תהומות פון אייגענער פאַרצערונג איז געלעגן ערגעץ דער פיבער זיינער — צו שפּינען, ווי דער קיינמאָל ניט איינגעשטילטער פיבער אין זיינע אויגן פון לעצטע געזאַנגען ערב אונטערגאַנג.

ערב איז געשטאַנען צוקאָפּנס. געקרעכצט און געהוסט און געשראָקן. און דאָ דאַרף מען אליין אויפבויען דעם בבל טורם אין דער קאָנקורענץ פון דער שוין אַנטשטאַנענער צעטומלעניש פון אַזוי פיל בבל לשונות מיט אַזעלכע וואונדערבאַרע ליטעראַטורן.

א טיף רעליגיעזע נשמה. האָט ער געצויגן

יניקה פון די למנצח'ס אין תהילים און פון דעם קנויל פון איוב. איבער אונזערע קעפ דאָס רעטעניש און אונטער אונזערע פיס די בארואיגנדע גראָזן און בלומען און אַלץ וואָס לעבט און אָטעמט און גרינט און וועבט א נאכט־מיט א טאָג און זינגט א לויב צו דעם וואָס לעבט אייביק, צום אייביקן לעבן.

און ליב האָט ער געהאט ווי קיינער בא אונז די גראָזן אונטער זיינע פיס, און די ווינטלאך און דעם שטילן טומל פון דעם וועלק און בלי. געקעמפט האָט ער מיט איבערמענשליכער גבורה מיט א צווייטער נאטור. וואָס האָט זיך געלייגט ווי א שיכט שטויב צו לאָזן ווערטער ווערן די העראָלדן פאר געדאנקען און גלייך נאָכצושיקן די געדאנקען ווי א פארטיידיגונגס ארמיי. אָבער מערערע מאָל האָט זיך דורכגע־ריסן א מיטרייסנדער געזאנג. א למנצח מזמור וואָס וועט פארבלייבן און אייביק פארערכנט ווערן אויף דעם נאָמען יהואש.

ער האָט אפשר ניט געקענט און אפשר ניט געוואָלט פאראייניצלען זיינע געפילן, אָפּשטעלן זיך אויף זעלבסטפארשטענדליכע קאָנפליקטן. די טאָג טעגליכקייט האָט ער בלויז געוואָלט פארשטיין דורך אוניווערסאליזירונג. אונטער די מאסקעס פון אנדערשקייט האָט ער דערזען ווי ענלאך עס זיינען היינטס אויף מאָרגנס און אויף אייערנעכטנס. פופצן ערדישע שלייערן האָט ער פון זיך ארונטערגעוואָרפן ביז ער איז געקומען אין דעם רייך וואָס ער האָט גערופן דאָס לאנד פון זיין געזאנג.

אז די יאָרן האָבן געטונקלט אויף זיין פיין איינגערונצלט אלטאידיש אמסטערדאמער פנים האָט ער ענדליך געפונען די יונגע פאָרם, געפֿונען זיין אייגענע גרויסקייט, דערזען דעם תהלים'דיקן פרייען פערז. ערשט דאָרט האָט ער דערזען זיין פול געזיכט. און געזונגען לידער וואָס ציטערן איצט בא מיר אין זכרון — ווען אפילו זייערע ווערטער זיינען בא מיר אָפּגעמעקט — מיט אזא אייביק זיך־ארויפ־צווינגנדיקער מוזיק אז א פרייד ווייגט אין מיר פון דעם גרויסן זיג פון מענש איבער טויט.

צוגעגעבן אז דורך פארשידענע אַלייען קומט מען אריין אין דער אייביקייט. צוגעגעבן אז די תנ"ך איבערזעצונג איז געווען א נויטיקייט. צו־געגעבן אז עס איז א גרויסע דערגרייכונג און אז קאפּיטלען אין דער איבערזעצונג רירן ביז טרערן. צוגעגעבן דאָס אַלץ איז אָבער בא מיר קלאָר אז ער האָט זיך אליין בא'גנב'ט מיט דער דאָזיקער ארבעט. קלאָר אז ער האָט אזוי שטארק ליב געהאט דעם תנ"ך אז ער האָט באשלאָסן זיך אליין צו פארניכטן ווי א לויב צו דער גרויסער ארבעט און אין דער גרויסער ארבעט. ער האָט דערגרייכט אזאַ רחבות ווען די גרענעץ צווישן אייגענעם ברייטן שליאך און ברייטקייט פון תנ"ך איז אָפּגעווישט געוואָרן, האָט ער ביי־דע גרענעצן צוזאמענגעבראכט. צוגעגעבן דאָס אַלץ קומט אָבער בא מיר פאָרט אויס זיין גרוי־סע ארבעט ווי א צויט (א וואָרט וואָס ער האָט שטארק ליב געהאט) פון זיין ליטעראטור פאר־זאָרגעריי און עס איז אפשר יאָ א שאָד און אפשר ניט וואָס ער האָט די צייט ניט פארווענדט אויף אינטראָספעקציע.

פאראן דיכטער מיט וועלכע יאָרהונדערטער מוזן ספאזמירן. פאראן דיכטער וואָס קומען מאָנען בא יעדן דור. דער דור ווערט געצוואונגען צו משפטן, אָנצונעמען אָדער צוריקצואווייזן. אָבער סיי אין דעם אָנ־נעמען און סיי אין דעם צוריקווייז ליגט דעם דיכטערס באדייט. יהואש וועט אויך באאומ־רואיגן יעדן דור. יעדער דור וועט מוזן געבן זיין אייגענע תשובה. עס וועט זיין אָדער יאָ יהואש אָדער ניט יהואש, אָבער אַלעמאָל יהואש.

ניינצן

יעקב גלאַטשטיין

צו דער יאָרע פון אונזער אַסקאַר ווײַדל (משה נאַדיר)

אין דעם שרייאיקן באַרדעל־אַרטיקן בוך, וואָס נח דער פּלייסיקער פּאָזש האָט צוזאַמענגע־שטעלט מיט זיינע לעצטע יעוונוביטשע כחות, צווישן די זאַגעבצער און באַכמעוואַניעס און קלונשאַפּטן אין לישער, געפינען זיך צענדליקער בילדער פון דעם אויבער־חכם אַליין, וואָס האָט אין פאַרלויף פון איבער צוואַנציק יאָר געלאָזט טריפן אויף אונז זיינע פאַררונדלטע ווייזהייטן וועגן וועלט — מענטש — גאָט — זעל — פרוי — זאַקנבענדלאַך און גומענע קראַגנס.

איין בילד אָבער מער פון אַלע פאַרדינט אויפמערקזאַמקייט. יצחק רייז — מיט אַ יאָר 18 צוריק. דער מענטש וואָס האָט געשריבן פאַר־ליסים און זיך געלאָזט אַנאָנסירן: „יצחק רייז וויל אייער לעבן —

פאַרזיכערן.

די ערשטע טריט פון דעם חכם, וואָס האָט געבאַפּט אַ ווייז. אַן אומשולדיקע שורה ווערט צובראָכן אויף צוויי טיילן. איין טייל, די גרעס־סערע, פאַרבלייבט מיט אַן אויסגעשריין — יצחק רייז וויל אייער לעבן. איבערראַשונג! שרעק! אויסרוף־צייכנס מצד די אומשולדיקע אַנאָנסן לעזער.

קומט די אָפּגעבראָכענע טייל פון דער שורה אויף דער צווייטער זייט און גיט דער־לייכטערונג, נחת, טרייסט. אייער לעבן פאַרזי־כערן — ראַמ'ם אַל! כאַ! כאַ! כאַ! אַבי מיר האָבן געמיינט ער וויל אונזער לעבן! ער וויל, הייסט עס, אונזער לעבן פאַרזיכערן, האָט ער, הייסט עס, דער ממזר בלויז געוואָלט אַ ביסל אָנשרעקן מיט אַ צובראָכענער שורה? קלוג! גע־שייט! בוקרע! געממזר'ט! בראַוויסימאָ!

דאָס זעלבע בילד. ס'פּנים אַ פּלאַטשיקס, אַ פּליישיקס, אַ געוויינלאַכס. אַ פּנים וואָס קאָן אוועקלאָזן אַ ביליק חכמהלע אויף שמאַלצן צווישן הייבעיישע אינשורענס־אַגענטן.

קוקן מיר זיך צו גוט צום בילד און מיר זאָגן, אַז אַ מענטש מיט אַזאַ פּנים איז זיכער נידעריקער פון מיטלוואוקס, אַ מענטש וואָס טאָמער פּאַלט ער אריין צווישן אַ מענגע, קענען אים אפילו קיין צען חכמים ניט ארויסציען. אַ קאָפּ מיט האָר, וואָס דאַרף הײַנט־מאָרגן אויס־קריכן כדי לייכטער צו מאַכן דעם שווערן יאָר פון אַ שטרויהוט.

אַזוי איז ער געווען, יצחק רייז מיט אַ יאָר 18 צוריק, ווען ער האָט ענטדעקט די ערשטע חכמה.

צווישן די פינגער האָט ער געהאַלטן אַ שטיקל ברויט און די גאַנצע צייט עס געקנאָטן און אַ קליין ברויטיק טייגל. אויסגעלענגערט, געמאַכט עס קורצער, דיק און קיילבדיק, לאַנג, אַטראָט צום איבערדרייען, ווייך און האַרט.

אַ קרישקע ברויט — אַ סימבאָל. דאָס לעבן, משטיינס געזאָגט, וואָס מען קאָן דערפון מאַכן וואָס מען וויל נאָר אַליין, אויב מען וויל נאָר. ווילנאַר"וועסטו ווערן דער ווילנער גאון! וויל־נאַר! ווילנאַר! ווילנאַר!

ער האָט געוואָלט און זיך אוועקגעזעצט מאַ־כאַזישן: קודם כל דעם קאָפּ האָר כדי זיי זאָלן ניט ארויסשפּילן. האָר זענען זייער וויכטיק פאַר ערפאָלג. בלויז שעקספּיר האָט געקאָנט מאַכן ער־פאָלג מיט אַ פּליך. עפּעס קלענערע פון שעקס־פּיר מוזן אָפּהיטן זייערע האָר.

און ער האָט זיך גענומען אויסציען אין דער הויך, וואַקסן פּשוט זיך אויף הייוון (וויל־נאַר! ווילנאַר!) מען קאָן ווערן העכער, העכער, נאָך העכער! ער איז שוין הויך.

פאַר די האָר האָט ער באַשטעלט אַ פּרעסטל אזעלכעס, וואָס זאָל איבערציען די יוגנטלאַכ־קייט מיט אַ ביסל גראָ. די פּלייצעס האָט ער געמאַכט ברייטער, נאָך ברייטער כדי צו קאָנען טראָגן אַ פעלערינע און די נאָז לענגער פאַר פּענסנע מיט אַ לאַנג שוואַרץ בענדל.

עס איז געווען אַ געניאַלער מאַסקאַראַד. גע־נומען פּשוט גאָטס אַ געוויינלאַכע אַלטעגלאַכע צורה און גאָטס אַ גופל און עס איבערגעקנאָטן

פֿון א טייל מיט דעם כוח. פֿון „ווילנער"

אבטען

פאַרשטייט זיך, גענומען יאָרן פון שווערער אַר־
בעט, אָבער נאָטס צורה איז גרימירט. אַ מער־
סטער־שטיק פון אייגענעם לעבן, וואָס האָט זיך
געצויגן אומענדלאַך, טעג און נעכט, וואָכן און
יאָרן.

און אַז ער האָט אַ קוק געגעבן אין שפּיגל און
געזען אַז עס איז גוט, האָט ער אַ געשריי גע־
טאָן — זאָל זיין...

וואָס זאָל זיין?? זאָל זיין אוים יצחק
רייז. פּאַשאָל וואָן! געראַדיהיר! מען דאַרף
דיך איצט אויף אַ כפּרה. איצט מוז מען ווערן
עפּעס אַנדערש. אָבער וואָס ווערן, איז געקומען
אַ ביסל שפּעטער.

דאָס זעלבע סימבאָלישע שטיקל ברויט־
טייגל אַ פאַרברודיקטס ליגט נאָך אַלץ צווישן
די פינגער, ער באַטראַכט עס און באַטאַפּט עס
פון אַלע זייטן.

דאָס לעבן! אונזערע יאָרן פליען, לויפן
ציען זיך, און ער האָט זיך דערמאָנט: יצחק רייז
וויל אייער לעבן —
פאַרזיכערן.

און עס איז אים פּלוצים קלאָר געוואָרן.
אַ וואָרט איז געגליכן צו אַ טייגל. מען
קאָן עס נעמען צווישן די פינגער, עס אויס־
ציען, מאַכן לעכערלאַך, צוריקציען, איינשרומפּן,
מאַכן פעט. און אַ זאַץ אַ גאַנצער קאָן אויך
ווערן געקנאָטן און געקנייטשט ווי מען וויל און
אַ געדאַנק קאָן דען ניט ווערן צעשטויסן אין אַ
מערזשער, די ברעקלאַך אויפגעקליבן, אויפגע־
זאַמלט אין אַ פריער אָדער שפּעטער כדי צו איר־
בעראַשן אָדער אַ קיצל צו טאָן אונטער דער
פּאַכווע?

ער האָט אויסגעלייזערעליעט אַ „פּעטמען"
און פלייסיק שטודירט. טייגל — וואָרט — זאַץ
— געדאַנק, צעפּלעטשן, צעשטויסן, אונטער־
שטרייכן, אויסציען, איינשרומפּן, קיצלען אונ־
טער דער פאַכווע.

און אַז ער האָט דאָס אויסשטודירט האָט ער
ערשט דערזען, אַז די גוים ימח שמם האָבען שוין
לאַנג אַזעלכע לצים, אָבער ער האָט געמאַכט אַ
שוויג און ווי אַן אַלכעמיקער איז ער אַליין גע־
זעסן בא זיך אין דער לאַבאָראַטאָריע און גע־
אַרבעט,

1926

דורך דער צייט האָבן זיך בא אים אויפ'ן
טיש אָנגעקליבן אַ סך ביכער. ניט געלייענט זיי,
נאָר באַלעקט, ניט געלערנט, נאָר אַ זוס געטאָן
פון דאָ און דאָרט און אין אַ גרויסן כּשוף־טאָפּ
אַלץ געלאָזט אויפקאָכן מיט די אייגענע קריי־
טעכצער פון וואָרט־זאַץ־געדאַנק־קאָזשעלקעס.

אָפּגעשלאָסן פון דער וועלט, קיינער טאָר
ניט וויסן, מען מוז דאָס אַלץ אויפקאָכן, עס וועט
אַמאָל צוניץ קומען. און אויפ'ן טיש טאַנצן עט־
לאַכע אומשולדיקע ווערטער, זאַפּטיקע אידישע
ווערטער פון אַ שיינער יונגער שפּראַך, פאַר־
שעמטע מיידלשע ווערטער, וואָס בעטן זיך אַז
מען זאָל זיי נאָך לאָזן וואַקסן. בוגרות'לאַך, וואָס
רויטלען זיך: טשעפּעט ניט, ווייל מיר צופלאַ־
קערן זיך. און טאָמער רירט איר זיך ניט איידל
צו צו אונז וועלן מיר אפשר איינגאַנצן אונטער־
גיין, פאַרגרעבט ווערן און ווערן אומווירדיק.

נעמט ער אַזוי פונדעסטוועגן און גיט אַ שנעל
אַ וואָרט איבער דער נאָז, נעמט דאָס וואָרט און
פאַלט אום און קאָרטשעט זיך אין דריען. פאַר־
צייכנט ער קאַלטבלוטיק:

אַז מען גיט אַ שנעל אַ וואָרט איבער דער
נאָז פאַלט עס אום און קאָרטשעט זיך אין
דריען.

און מיט דעם גראָבן פינגער גיט ער אַזוי
אַ טאַפּ אָן אַ שעמעוודיג וואָרט וואו מען באַ־
דאַרף ניט, ווערט דאָס וואָרט גראָב און אויפגע־
בלאָזן, וואולגאַר און שרייעריש און פאַרלירט די
גאַנצע ציכטיקייט.

פאַרשרייבט ער מיט מערדערישער גלייכ־
גילט:

— אַז מען גיט אַ טאַפּ אַ וואָרט און אַז. וו.
עס וועט צוניץ קומען!

און דורך דער גאַנצער צייט וואַקסט אַרום
אים אַ שפּינוועבס פון לאַנגווייל.

אומעטיק און לאַנגווייליק. די גאַנצע אַרבעט
פאַרשוואונדעט אויף איבערצומאַכן זיך פון
דרויסן און פון אינווייניק איז דערווייל אויסגע־
רונען דאָס ביסל וואָס מען האָט פאַרמאָגט. זאָל
מען הייסט עס, פון דעם זעלבן אומעט און לאַנג־
ווייל שפּינען פילאָזאָפעריען. אומעטיק און
לאַנגווייליק, לאַנגווייליק און אומעטיק.

לאַנג־ווייליק! או־מע־טיק!

[...]א, מען וועט דאָס אַזוי איבערניצעווען און [...]רמאַרקן, פאַרקויפן פאַר געדאַנקעלאַך, אונ־[...]טערשטעלן א וואָרט א פּיסל, א שנעל טאָן און נאָז און זיך אַזוי מעשה דענקער א זאָג טאָן: לאַנגווייליק! אָדער: אומעטיק! אָדער פאַר־קערט, כדי צו בייטן די דעקאָראַציעס.

און אין פינצטערן חדר זענען אַלע גלויבנס פאַרפרוירן געוואָרן, אָפּגעשטאָרבן. אין וועמען גלויבן? אין מענטשן? כאַ! כאַ! מענטשן זע־נען... (א וואַרף א וואָרט אין דער לופטן, אַז עס דערלעבט נעבאַך ניט אַרונטערצוקומען) אין גאָט? גאָט איז... (א קלאַפּ א וואָרט אין קאָפּ אַריין און אַליין זיך פאַרנייגט מיט דעם אָנ־שטעל פון א גרויסן בויך־רעדנער). אין פרויען אפשר גלויבן? ווער ווייסט עס ניט? כי כי! — פרויען זענען... (א קיצל וואָרט אין באַהאַל־טענע ערטער און דאָס וואָרט רעוועט: פרויען, וויסן זי... און א וואונק אַרונטער).

אַז ער איז אַרויס פון טונקעלן חדר האָט ער שוין נעהאַט אָנגעקליבן א מאַסע ווייזהייטן און ער האָט א קוק געטאָן פון אַקסעל און העכער אויף דעם פאָלק, וואָס פויזעט אַרום אים און אַז זיין אַריסטאָקראַטיש האַרץ האָט דערפילט די גרויסע נויט פון דעם פאָלק נאָך א קלוג וואָרט, האָט ער אויף א „ראַפינירטער" טעאַטער־שפּראַך א טראַכט געטאָן וועגן בידנעם גולם משה'ן און ס'האַרץ איז בא אים ווייך געוואָרן ווי פּוטער. און אַז ס'האַרץ איז בא אים ווייך געוואָרן האָט ער א וואַרף געטאָן זיין גאַנצן באַגאַזש אין פאָלק אַריין און א געשריי געטאָן:

משה, נאַריר!

און אַן עסטעטישער פעדער־נאָמען איז אויפ'ן אָרט גלייך געשאַפן געוואָרן פון גרויס ליבע צום האַרעפּאַשנעם פאָלק.

און דאָ איז געוואָרן א כאַפּעניש, א רייסע־ניש און א שנאָרעניש אויף בייזוואונדער. די כאַפּער, די רייסער און די שנאָרער האָבן זיך באַקראַנצט מיט די ווערטער פון ווילדן ווער־טער־וואַלד און האָבן זיך באַלעקט און פאַסמאַ־קעוועט מיט די פּאַטראָוועס, וואָס זענען אויסגעקאָכט געוואָרן אין די פינצטערסטע פינצ־טערנישן פון אומעט און לאַנגוויל, לאַנגוויל

און אומעט אין פון „גלעזערנער" טעאַטער,

צוואנציק

יאָר שפּעטער די גלעזערנע [illegible] אין שטאָלצן

[illegible]

אויף די הינטערשטע לאַפּקעס, ווען מען גיט א געשריי: [...] דינען!

די חברה וואָס האָבן אויף דער גאַס צע־טרעטעלט זיין עשירות און געכאַפּט שריים האָבן זיך גלייך געקרוינט אַלס משה נאַדיריאַנער און אויסגעטאָן האָבן זיי זיך ביז די אונטערוועש און געטאַנצט א נאַדיר־טשאַרלסטאָן, וואָס איז א מין קאַדריל אַרום דער אייגענער פּרעכהייט. א שווייסיק ריקודל פון עקזיביציע — הענגענדיקע גלידער פאַר דער גאָרער וועלט. דער רבי אלימלך האָט געהייסן משה־נאַדיריש זיין און די טרייעסטע אונטערטאַנען, די חסידים, האָבן גע־פאָלגט. דער זעלבסטנאַר האָט אים גענומען אונטערזאָגן, אַז דער דור, וואָס ער האָט אַליין אָנגעפּלאַפּלט, האָט אים אַרויסגעגעבן. איירא־פּע האָט אַרויסגעגעבן שלום עליכם'ן און אַמ־עריקע־קא נאַדירן. דער תמ'עוואַטער טאַטע האָט זיך גענומען איינרעדן, אַז זיינע אייגענע ממזרים... זענען זיינע עלטערן און אורעלטערן, דער דור וואָס איז ערשט אַקאָרשט אַרויס פון זיין אייגענער נאַרל, זאָל אים האָבן געבוירן.

משה־יצחק האָט זיך טשאַפּליניש פאַרנייגט צו זיין דור און גענומען שטעלן טריט. ער איז אַוועק אין די ביבליאָטעקן בלעטערן פּאָרטרעטן פון וועלט־שרייבער נאָך וועמען זיך צו מוסטערן.

געקוקט און געבלעטערט און זיך אָפּגעשטעלט אויף דעם חכמה־זאָגער אָסקאַר ווײַלד. א דראַ־מעלע, א פּאַראַדאָקסעלע, א וויצעלע, א לידעלע. מיין ברודער אין גייסט ווי צוויי טראָפּן וואַסער אַזוי איז ער געשטאַנען אין דעם „רע־פּראָפונ־דיס" און זיך באַגריסט מיט דעם פאַרפרענקטע־ריסטן ווילדן. ווילד דער שפּיצלער האָט אים אָבער אָפּגעטאָן א חוזק־אַרבעט און אים דער־לאַנגט זיין צעריסענע פעלערינע. טו עס אָן, אידישער ברודער מיינער, און זאָלן דיר די לאַ־טעס וואויל באַקומען.

ווילד'ס נאָמען — לויזע ווערטער — טאַנצן שוין לאַנג אַרום אויף דעם עולם התהו פון דעם וואָס שטערבלאַכע רופן די וועלט פון אומ־שטערבלאַכקייט, און ווער ער זאָל זיך ניט צירן מיט זיין גייסטיקער ירושה מוז ווערן צו

נאָר די לויזע ווערטער פון ווילדס לעגענד־

וואָס נאָמען קענען זיך מער ניט האַלטן צו־זאַמען. באַ משה־יצחק'ן האָבן זיי זיך אויך צו־טאַנצט. ווײַלד האָט זיך אויפגעלייזט און גע־וואָרן אָסקאַר ווײַלד.

א קורציזכטיגער און א צופרידענער איז ער אַוועק און גענומען מאָדעלירן זיין לעבן נאָך אָסקאַר ווײַלד. אָט אַזוי מיט דעם שלעפּ פון דער פעלערינע קערן מענשן, נאָכשלעפּן נאָך דעם זוים פון אַלטע חכמות הונדערטער פאַר־ערער, ווײַבער, צווייפלהאַפטע מיידלאַך, און זיין דער אָפּגאָט פון דער אידישער וועלט. (ווילנאַר! וועסטו ווערן).

צוגעגעבן! ער איז עס געוואָרן!

און עס איז אַוועק. ער האָט געקראָגן כבוד פולע עמערס, ווי קיינער אפשר פאַר אים, ווי קיינער נאָך אים.

אומעט און לאַנגווייל געבערן א סיאַמער צווילינג, א פּאַרזעניש אַזעלכס פון לאַקריץ־סענטימענטאַליטעט און גראָבע רייד. ניט חלילה קיין פּאַרנאָגראַפיע. נאָר מליצה וועגן פּאַרנאָגראַפיע, „ווילדע רויזן". און די פרייע פּערז דיכטער האָבן געוויזן דעם וועג. איצט קאָן מען נעמען אַ סענטימענטאַלעכץ וועגן „עס בענקט אהיים" און עס אויסשטעלן ניט אין פרייען פּערז (דאָס דאַרף מען קענען!) נאָר אין זינגעווריקער עברי און שרייבן לידער אַזעלכע, און כאַפּן פּראָבלעמען אַנזאַלצנדיק זיי אויפ'ן עק מיט עטלאַכע ווערטער. קאָמוניזם — ווייער לייכט! ברויט מיט פּוטער. ציוניזם דהאַטס איזי! קעלבלאַך און לעמער אויפ'ן מזבח. עצע־טערא! עצעטערא!

סענטימענטאַלישקייט וואָס דערגייט ביז פּיעסטשען זיך מיט די אייגענע בלאַסע פיס, און געפּודערטע נעגל, טיש־מאַניערן, בעט־מאַנירן. משה וויל לייענען פון זיין אויס־דערווײלטן זון אַזעלכע זאַכן, איז — משה נאַדיר.

מחשבותן, ערשט לעצטנס זיך געכאַפּט, אַז מען דאַרף אָט די איבערגעשטאַנענע געדאַנקען פאַרצוקערן און פאַרזויערן טאָג־טעגליך אין קאָלום אַרבעט. זאָל דאָס ליבע פאָלק אָפּ־
נעמען אַ גרויס יעדן טאָג פון זײַן
געדאַנקען פּאַ־

נאנט און דעם רייבקאָפּ פון די בלאַסע פיס, וואָס ווערן געפּודערט און נעגל וואָס ווערן מאַ־ניקירט.

זאָלן די קאָמוניסטן לייענען א זמר'ל וועגן לענין, א זידלעריי וועגן אייב קאהאַנען און א שפּיי אויף נאַדעמיט הו עוער וויל נעט איט.

אזוי האָבן מיר דערלאַנגט דעם קאַפּיטאַ־ליסט מיט עטלאַכע ווערטער־קאַזשעלקעס אין דער פּאַטילניצע. גאַנץ וואָל סטריט האָט א ציטער געטאָן ווען מיר האָבן געזאָגט „ביגביז". (א געשייטער קבו, יונאַו, פון ביג ביזנעס).

און נאָך צוואַנציק יאָר פון שאַפן איז פאַר־בליבן אַ גרויסע וועלט פילאָזאָפיע — פּניעכעס! אלץ איז פּניעכעס. ערשט מיט א האַלב יאָר צוריק האָט ער טאַקע פעסטגעשטעלט, אַז ער איז דער פּאַטער פון פּניעכעס.

אומעט. לאַנגווייל, פּוסטקייט, פּניעכעס! אלץ איז פּניעכעס, האָט געזאָגט משה נאַדיר.

און מיט דעם ראַזיקן באַנאַוש האָט מען זיך אַוועקגעלאָזט איבער דער וועלט.

קיינער איז ניטאָ א חזן מיט'ן נאַדיר (פּאַר־דאָן, און יאָסל קאָטלער און פּרײַדל שטאָק), אַלע זענען קליין שרייבער, גראַפאָמאַנען. אין אַד־ווערטייזמענטלאַך איז מען געשיקט, אויף דער פען צו שרייבן. אַז ס'קומט א גאַסט אין שטעטל גייט מען אים אנטקעגן מיט ברויט און זאַלץ.

און אַחער שרייבט מען רייזעגראַפיעס, ניכטיקע באַטראַכטעגישן פון א נייער וועלט. ליכטענשטיין הענגט אויף דער ליולקע, אין פּוילן קען מען זאָגן דאָס און יענץ. ראַוויטש טראָגט א בערדל און מנחם האָט זיך באַזאָרגט מיט א ברודער אין יעדער שטאָט (און אלץ דערפאַר וואָס טאָמער האָט יענער אויך געקראָגן אביסל כבוד באַ א גלעזל טיי.)

סטוק, סטוק! טויערן פון סאָוויעט רוס־לאַנד עפנט זיך! משה נאַדיר, געוועזענער יצחק רייז פירט א באַנאַוש פון „פּניעכעס". צו א נייער אויפגערעכטער מדינה, עטלאַכע קור־פערטס מיט פּניעכעס!

תם ונשלם. די געשיכטע פון יצחק רייז המכונה משה נאַדיר.

קום, ניי ווייב.
קום, קום צו מיר.

ווערט מיד פון דער אַרבעט. קוקט פאַר זיך. צעטופּעט זיך, צעטאַנצט זיך, שטייענדיק אויף איין אָרט. בלייבט שטיין מאַט, פאַרטרויערט, פאַרגליווערט.

שטיל אין הייל. פונדרויסן דערטראָגן זיך כאַיעשע קוילעס, נענטער און העכער, ווי פריער. בולגלי, מיט אַ צאָרנדיקן ברום, קריכט אַרויס, לייגט צו אַ גרויסן קלאַץ צום דרויסנדיקן פייער. וואַרט ביז די פלאַמען צעפלאַקערן זיך. כאַיעשע קוילעס — שוואַכער, ווייטער.

צום 20 יעריקן יובילײ פון דער טשערנאָוויצער שפּראַכקאָנפערענץ

הײַנטיקן כוידעש (אויגוסט) ווערן 20 יאָר זינט טשערנאָוויץ האָט געהאַט די זכיע צו דעם היסטאָרישן שליכעס מאַכנים אויראַך צו זיין די ערשטע יידישע שפּראַכקאָנפערענץ. באַהערשט פון איין גרויסן געדאַנק, זענען זיך צונויפגעקומען די פּיאָנערן פון דער יונגער יידישער שפּראַך לייגנדיק דעם יעסאָד צו איר פאַרוועלטליכונג. אַ גרופּע „נאָר איווע טרוימערס“ האָבן זיי מיט אַ געאוינישן קוק פאָראויסגעזען די אַנטוויקלונג פון אונזער שפּראַך — דעם זשאַרגאָן“ פון איר היינטיקן מאַצעוו צו דער מאָדערנער יידישער פאָלקסשפּראַך. ניט לאָזנדיק זיך אָפּהאַלטן פונם וואוילקענעוודיקן שמייכל פון סקעפּטיקערס וואָס האָבן מיט „פריינטליכן“ ראַכמאָנעס אַראָפּגעקוקט אויף די „אומאָפּיסטן“ וואָס פאַרמעסטן זיך צו פאַרוואַנדלען דעם צענאָ ורענאָ אין וועלטלאכער ליטעראַטור, און אנטקעגנשטעלנדיק זיך מיט אַקשאָנעס דעם אַמעראַציישן געפּילדער פון די אַסימילאַנטן מיכאַל האַמינים וועלכע האָבן געשטעמפּלט יידיש צו דעם „זשאַרגאָן“ צו דער „ציקאַליער טשעטער שפּראַך“ פונם פּראָסטן באַל-מלאָכע און אַרבעטער, האָבן אָט די מוטיקע שטורמערס באַוויזן צו גיין דעם אָנגעצייכנטן זועג פאַר אויסבויען און אנטוויקלען אונזער שפּראַך.

צוויי יאָרצענדלינג זענען אַוועק. זיבער די שענסטע קאַפּיטלעך אין דער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראַטור. דער זאָמען וואָס איז פאַרזייעט געוואָרן אין אויגוסט 1908 אין טשערנאָוויץ איז געפאַלן אויף אַ פרוכבאַרן באָדן, און געצייטיקט זיינע פּירעס, ס'איז אויסגעוואַקסן אַ נייער דאָר וואָס האָט אין זיך אויפגענומען אָט די לאָזונגען, און זיי פאַרשפּרייט אין יעדען ווינקל וואו יידן לעבן און שאַפן.

אָפּשאַצנדיק דעם באַטייט פון אָט די 20 יאָר קולטורארבעט און קולטורקאַמף האָט „דער „יידישער שולפאַריין פאַר דער בוקאָווינע“ אין טשערנאָוויץ באַשלאָסן איינצואָרדנען פאַרן 11־טן און 12טן אויגוסט ד. י.

אַ גרויסער יוּיוול-פייערונג

מיר פאַרבעטן אַלע פריינט און קעמפער פון יידיש, אובעפראַט און מיט אַ באַזונדערן כאַוועריש דערעך־ערעץ, די אנטיילנעמער פון דער שפּראַכקאָנפערענץ (וועמענס אַדרעסן ס'זענען אונז לערויוו ניט באַוואוסט) צו קומען צו אונזער סימכע.

„יידישער שולפאַריין פאַר דער בוקאָווינע“, אין טשערנאָוויץ.

ר ע פ ל ע ק ס י ע ס

אַ. טשערנאָוויץ!

אַזש פון טשערנאָוויץ איז געקומען די יעשוע, אָבער פאַרפאַלן איז דאָס שוין געוועזן — דער נומער פינף אונזערער איז שוין געוועזן אינגאַנצן פאַרטיק.

טשערנאָוויץ פייערט דעם 20 יעריקן זיים אידישע שריפטשטעלער זענען זיך דאָרט צוזאַמענגעקומען און ערקלערט בעפרעסיע אַז אידיש איז אונזער לאָשן. דאַרף אַ קאָמוניקאַט וועגן אָט דער סימכע פאַרבלאָנדזשן צו אונז און דאַוקע מיט אַ פריינטליך בריוול און דאַוקע מיט אַ באַקאָשע אַז מיר זאָלן עס איבערגעבן דער „אונז פריינטליכע פּרעסע“.

מיר האָבן איבערגעלייגט דעם קורצן קאָמוניקאַט און אונז איז לייכט געוואָרן אויף

אינזיך יולי 1928

דעם געמיט. זענען מיר, חייסט עס, אויך אַ טייל פון דער זואונדער געביידע וואָס בויט זיך פאר אונזערע אויגן.

רייזן, צי ער וויל צי ער וויל ניט, איז אונזער עלטערפעטער און, אַ דאַנק דיר, וועלט באַשאַפער, ביאַלאָסטאָצקי איז טײַנער אַ לאַבלעכער קאַזין. די פאַרזעצליכקײט האָט אונז אַ שלאָג געטאָן אין קאָפּ מיט דער מעטאַפיזישער קלאָרקייט אַז דוירעס קינדלעך קײטלען און קניפּן אויס אַ קנופּ אַזעלכן אַז נאָכדעם ווי אַלע בעשבוינעס ווערן אונטערגעפירט ווערן אפילע אומגעזעצלאַכע קינדער אויך פאַרגעזעצליכט.

„געהאַסט און געטריבן” פון אַלץ וואָס האָט אַ שטאָט און אַ שטענדער אין דער אידישער ליטעראַטור האָבן מיר זיך פּלוצים דערזען ארויסגעגליטשט אפילע פון דער ליטעראַטור געשיכטע. מיר האָבן דערפילט אַז מיר קלעפּן זיך צו אַלץ ווי אַן ארבעס צו דער וואַנט. די אידישע ליטעראַטור־קויהאַנים שרייען יעוואָרעכ־עכאָ מיט אַזאַ געפילדער אַז זיי פאַרטויבן אפילע אונזער פאַנטאַמימע. נחמן מייזל, לויפט, לויפט ווי אַ יאַגפערד איבער דעם ליטעראַטור־פעלד און לאָזט פאַלן צענדליגער נעמען און אַז עס קומט צו אונזערע קריגט ער פּלוצים אַ מייכעש. אַז ניגער קרייזעלט יעדן פרימאַרגן די בערד ביי די קלאַסיקער איז ער כאָטש באַרעכטיקט. דאָס איז דער בעסטער אַטעסטאַט וואָס מען האָט געקענט געבן אַן אָטסטאַוונאַי וואָס איז נאָך דערצו אַן אינוואַליד געבעך. אָבער ליבערמאַן, אַט די האָפנונג פון איבגערן דאַר קונצלער (ווען עס איז ווערט ער עפּשער דאָך אַ שרייב טאָן), אַט דער קאַלאָסאַלער נאַרישער וויץ אין אונזער אָרימען קוואַרטאַל? אַלע אַלע באַגייען זיך מיט אונז ווי מיט שטיף־פּאַטערן.

און האָבן מיר געוואָלט נעמען דעם לעזער מיט צען סענט. מיר האָבן געמיינט אַז פאַר אַ "דיים" זועט אַ ליבער לעזער קויפן אפילע ווערווייסוואָס, אָבער דאָס איז אויך געווען אַרויסגעוואָרפן. מיר האָבן פאַר זיין קאָוועד ווען אינסצענירט סקאַנדאַלעכלאַך, מיר האָבן געטשעפּעט אַזאַ וואוילן אידן ווי ניגערן און פאַרקאָכט אַן עמעסע קאַטאַוואַסיע. קיינמאָל וועט אַזאַ זינד ניט אויסגעקויפט ווערן, אַ זינד וואָס מיר זענען באַגאַנגען, זענען מיר זיך מוידע, בלויז צוליב סויר־קיו־לײשאָן, אָבער די סויר־קיו־לײשאָן איז ניט געקומען. האָבן מיר פאַר זיך אויסגעוויינט מיט די אייגענע הענט אַ טוגענט אַז אונז איז באַשערט די גרויסע גליקליכע טראַגישע ראָלע: מיר — די ארויסגעשטויסענע און פון ליטישע לעזער פאַרבריקטע פּאָעטן. מיר האָבן געקיוט אונזער קריסטוס־בערדל און באַשלאָסן אַז מיר דאַרפן אין גאַנצן אַרויס פון טכום. דער רעזולטאַט פון דער מאַרטירעלאָגיע איז מיין אייגענער און לעיעלעסעס ביטראָגן, משטיינס געזאָגט, פון היינטיקן נומער. אָבער וואָס זאָל פאַרט טאָן דער מענש וואָס האָט אָנגעשריבן אַזעלכע יוסטע זאַכן ווי שלמה מולכת און אשר לעמלין ווען אַלע פירער האָבן אים פּלוצלים פאַרלאָזן און וואָס זאָל טאָן איך (מיר?) פון גרויס פאַרצווייפלונג אויב ניט אָנשרייבן אַ זאַך וואָס זאָל מיך (אונז?) אינגאַנצן שטעלן מיכוץ —

אָבער פּלוצים קומען די נאַאיווע, ליבע טשערנאָוויצער (אַ היילער פון אונזערע געמיטער!) און רעדן צו אונז ווי גוטע פעטערס. רעדן וועגן אַ צו „אונז פריינדליכע פּרעסע”, רעדן וועגן אַ ייכעס און וועגן אַ גרויסער מישפּאָכע און אויסדערוויילן אונז צו זיין די העראָלדן פון דער טשערנאָוויצער גרויסער סימכע.

ליבע, טייערע ליטעראַטור אונזערע, אפילע שטיפקינדער האָבן ביי דיר וואו דעם קאָפּ אָנצושפּאַרן אין דיין גרויסן רייך און ביים רונדן טיש וועט מען אונז עפּשער, מיט דער הילף פון וועלט באַשאַפער, אַוועקזעצן לעבן ביאַלאָסטאָצקין. טייערער לעזער־מיניאום וואָס איז אונז באַשערט! מיר וועלן שוין מער ניט זינדיקן קעגן דיר מיט דער טייוול־ווייס־וואָס. מיר וועלן דיך קעכלען און שרייבן ראַיעלע זאַכן ווי מיידעלע ווייס־קליידעלע פיו־פיו (אָדער גו־גו), מיט דער הילף פון דעם וועלטבאַשעפער, זוי ביאַלאָסטאָצקי. מיר וועלן שוין מער ניט זידלען דעם יונגען אָנקויכעסדיקן ליבערמאַנען און דעם אַלטן וועלן מיר אויך לאָזן צורו און די אַלע ליבערמאַנס, די טויטע צערבערן ביי די טויערן פון די ליטעראַרישע אריינגאַנגען וועלן מיר (עפּשער) מער ניט טשעפּן.

און אַלץ צוליב טשערנאָוויץ און אַלץ טשערנאָוויץ צוליב.

י. ג—ן

אינזיך יולי 1928

1932

יעקב גלאַטשטיין

וועגן אַ רב מיט אַ רביצין

דער קענדי־סטאָר מאַן וואו איך קויף מיינע ציגאַרן איז אַ העפלעכער מענטש ביז גאָר. דער „טהענקיו" גייט אים נישט אַרויס פון מויל. ער איז אַ שטילער מיושב׳דיקער מענטש מיט אַ געזעצטן שכל, אָבער נעכטן האָב איך געמיינט, אַז ס׳האָט מיט אים געטראָפן אַן אומגליק. איך בין געבליבן שטיין אַ דערציטערטער.

ווען איך האָב אים דערלאַנגט די פּאָר סענט פאַר דעם רויך־שטאָף בין איך געבליבן וואַרטן די געוויינלעכע פּאָר רגע׳ס, כדי צו הערן דעם פריינטלעכן דאַנק, אָבער מיין קענדי־סטאָר מאַן האָט האַלב געשלאָסן די אויגן, פאַרריסן דעם קאָפּ און אַרויסגעבראָכט אַ קלינגענדיקן „מע־ע־ע!", וואָס האָט מיך ממש שיער פון די פיס געוואָרפן.

ער האָט זיך ווי אויפגעכאַפּט פון אַ טראַנס און רויטלענדיק זיך ווי אַ חתן־בחור׳ל האָט ער גענומען שטאַמלען.

— מפּו זאָל עס ווערן! איר פאַרשטייט? מען לייענט זיך אָן לעצטנס אין דעם סאָציאַליסטישן פּייפּער וועגן דעם קאַלב זייערן, וואָס זיי האָבן אַריינגעכאַפּט, אַז מען ווערט אַליין, נישט געדאַכט זאָל עס ווערן, אַ שטיק בהמה. יעדן טאָג קעלבט זיך די צייטונג. אַלע געשעענישן ווערן פאַררוקט אין הינטערגרונט. עס איז קאַלב און קאַלב, טאָג־איין און טאָג־אויס. איר מיינט, דאָס איז דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך צעמעקע זיך? עס איז מיר אַ ווייסטע שאַנדע פאַר לייט.

איך האָב מיין קענדי־סטאָרקיפּער געטרייסט מיט די וואַרעמסטע רייד און אַוועק שפּאַצירן אַנטקעגן דער זון, וואָס האָט ערשט נישט לאַנג צוריק אויך געהאַט אַ שטיקל „עקסידענט". די לבנה האָט איר אַביסל פאַרשוואַרצט דאָס פּנים, אָבער ווי אַ זיגערין האָט זי היינט פאַרשווענדעריש געוואָרפן זיך מיט אירע שטראַלן אויף שטיין און שטאָל און פּנימ׳ער.

און מיר איז אויפגעגאַנגען די פרייד מיט אַ פאַר׳שכור׳נדיקן אַראָמאַט. איך בין געווען אמת בגילופנ׳דיק. אָט דאָס הייסט אַריינטרייבן די ליטעראַטור אין פאָלק אַריין. אָט דאָס הייסט אַריינבוימשן דאָס יידישע וואָרט אין די מחות פון צענדליקער טויזנטער מענטשן. געבענטשט זאָלן זיין די רעטער און ריטער פון דער יידישער ליטעראַטור. זיי דרימלען נישט, זיי שלאָפן נישט. זיי וואַכן איבער אונזער וואָרט.

אינגיכן וועט מען דאָס גרויסע ווערק אַרויפשלעפּן אויף די ברעטער פון אַ קונסט־טעמפּל און ביי דער קאַסע וועלן שטיין טויזנטער אומשולדיקע, ליבע הארציקע קעלבער. זיי וועלן אומגעדולדיק וואַרטן אַרום דער קאַסע און לעכצן נאָך קונסט, זייער האַרץ וועט אויסגיין נאָך דער נייער „כלה פון נאַלעווקי סטריט".

און ער, דער גליקלעכער מחבר אַליין, וואָס איז אַזוי פולשטענדיק אַריינגעפאַלן אין אַ שמאַלץ־גרוב, זאָלן נאָר זיינע גלידער געקרעפטיקט ווערן, כדי ער זאָל קענען אויסהאַלטן די זינג־וואַקכאַנאַליע, דעם טאַנטאַן פון לויב און פון האָניק. אַ שוואַכער מענטשן קען חלילה פאַלן פון די פיס. אַ שוואַכער מענטש קען נאָך חלילה אַרויס פון די כלים און שרייען: גענוג! עס עקט זיך מיר שוין דאָס לעבן פון די שבחים, פון דער כפול־שמונה׳דיקער פּובליסיטי וועגן דעם „רבי׳ן מיט דער רביצין", אַז איר וועט נישט סטאָפּן וועל איך פאַלן פון די פיס. עס איבלט, עס נודיעט, עס שלאָגט שוין אין קאָפּ פון דעם לאַקריין און פון דער קיבעביע־קריטיק, מען קען דאָך קריגן אַ גייסטיקן ברוך פון די הונדערטער קאָלומס „שירים ותשבחות", מען קען דאָך אַרונטער פון זינגען פון דער דאַזיקער מאַסן־באַוועגונג, פון דער גרויסער פאָלקס־אַנקעטע, פון די צימבלען און טאַצן. אַזוי פיל כבוד קען דאָך דער׳חרג׳ענען אַ גאַנץ פאָלק מיט טאָלסטאָיס, טשעכאָווס, דאָסטאָיעווסקיס. אַדערשלעגערס עט קאָמפּאַני.

אַזוי וואָלט צוזאַמענגעבראָכן אַ שוואַכער מענטש נעבעך. אָבער זאָל דער האַר פון פּאַפּיר און טינט וואַכן איבער אים, אַז זיין גוף זאָל דאָס אַליין אויסהאַלטן. ער איז, ווייזט אויס, נים קיין שיפּעריזיבעלע, אויב ער שטייט **נאָך אויף די פיס און ער האַלט נאָך אויס** פון דער סטיליסטישער פּאַטעקע פון דעם גרויסן רעדאַקטאָר, וואָס האָט אַן אויג פון אַ תּלמיד־חכם, און דערשמעקט אַ ליטעראַרישן גיגאַנט אויף עטלעכע תחום שבת.

אַזוי שנעל ווי דאָס ווערק איז צו אים אַריינגעפאַלן אין די הענט אַריין, האָט ער גלייך דערזען, אַז ער האָט צו טאָן מיט אַ בריליאַנט, אַ דימענט, אַן עדלשטיין, אויכעט מיט אַ גאַנצן דזשועלערי־סטאָר. כמעט אַלע זיינע רמ״ח אברים זענען געווען גערירט און סטימולירט, האָט ער געגעבן אַ באַפעל צום קינסטלער־אונטערנעמער, אַז די ליבע הינקט אַביסל אונטער. האָט דער קינסטלער צוגעטרומט אַ ביסעלע ליבע און אַלץ איז געוואָרן הימלישע פּערפעקציע. האָט מען גענומען טומלען, טרומייטערן, שפּרינגען קדוש, לויבן. זינגען, האָפּקען. אַרום דעם סאָציאַליסטישן פּייפּער איז מען געשטאַנען [illegible] מען האָט געוואַרט אויף אַ גאָלדענער געלעגנהייט צו קענען געבן אַ [illegible] קאַלב, צו קענען אויסדריקן התפּעלות.

זאָל דער האַר פון געדרוקטן וואָרט קרעפטיקן דעם מחבר׳ס [illegible] ער זאָל דאָס אַלץ קענען מאַיעסטעטיש אויסהאַלטן, ווייל ער איז [illegible] נישט קיין יחיד, ער איז ביי אונז דער סימבאָל פון סוקסעס און [illegible] זאָל ער זיין, ווייל געקומען איז ער אין בין־השמשות פון דער יידישער [illegible]ראַטור. אַלץ האָט געטונקלט מיט אַן אומטיקייט און ער איז [illegible] מעטעאָריש און באַוויזן, אַז מען קען האָבן סוקסעס, ווי מען זאָגט [illegible] פּייפּער, אויב מען קען צוטרעפן. און ער איז געקומען און [illegible]

און איר אַלע יידישע דיכטער, נאָוועליסטן, דראַמאַטורגן, [illegible] קינסטלער פון וואָרט. וואָס שטייט איר אַזוי נידעריק־געבויגן? [illegible] איבער אייערע פּנימ׳ער דאָס קרומע ליכט פון דעם אונטערגאַנג [illegible] וואָרט? זעט אַז מען קען כאַפּן דעם דאָזיקן הונט סוקסעס ביים [illegible] פאַרשטייט זיך, מען האָט דאָס נייטיקע ביסל זאַלץ.

כאַפּט אַ קוק אַרויף, אויף אַ טראָן פון עלפּענביין זיצט ער, [illegible] זאַלבטער. אַרום אים שטייען יעוונגן און דעבאַטירן פּונקט ווי [illegible] גוטע אַלטע צייטן, אויב נאָראַ האָט גוט געטאָן וואָס זי האָט אַ [illegible] מיט דער טיר, אָדער זי האָט באַדאַרפט בלייבן געטריי דעם [illegible] האָט די רביצין, זענען זיי זיך מתוכח, יאָ גלייך געטאָן אָדער האָט [illegible] האַרפט האַנדלען אַ ביסעלע קרומלעך. קוקט נישט אַרויף מיט קיין קנאה [illegible] צייטונגס־טראָן, נאָר פאַרטראַכט זיך וועגן דעם וואָס מענדעלי, פּרץ, שלום [illegible] וואָלטן געקאָנט „אויפטאָן", ווען אַרום זיי וואָלט אויך [illegible] אַזאַ מין יאַריד.

דער גרייסטער דערפאָלג פון לעצטן טעאַטער־סעזאָן איז געווען [illegible] פּיעסע. און די „טיימס" האָט געשריבן וועגן דעם בלויז צוויי [illegible] סטאַטעטשנע־קאַרג זענען די גויים. ביי אונז, אַז מען צעיובלט זיך, [illegible] עס אַריבער אַלע ברעגן. פאַרשטייט זיך. ווען דער קינסטלער און [illegible] אַן אייגענער באַי. ווען ער איז אַ פרעמדער, קען ער העכסטנס [illegible] אַז נאָכן טויט זאָל מען אים געבן אַ פיינעם „ראַיט־אַפּ", געבן זיין [illegible] און עס אַרומשוואַרצן מיט אַן „ערע זיין אָנדענקען".

ערע אייער אָנדענקען, ליבע געשטאָרבענע קאָלעגן. די איצטיקע [illegible] צו די אייגענע באַיעס, וועלכע האָבן וואויל פאַרשמעקט דעם מעכטיקן [illegible] און דיקטאַטאָר פון דער יידישער „סטריט".

אַמאָל איז געווען אַ רב מיט אַ רביצין!

מיט אַזאַ מעשה׳לע פלעגט די מאַמע מיך פאַרוויגן. מיט [illegible] האָט מען פאַרוויגט מיין מאַמען און מיין עלטער־באָבען, וואָס [illegible] אַ פרומע „טוקערן". דאָס מעשה׳לע וועגן דעם רב מיט דער רביצין [illegible] אַלץ אַ „סאַקסעס". מען דאַרף זיך נאָר קענען נידעריק גענוג [illegible] און עס אויפהויבן, אָפּשטויבן און עס אונטערטראָגן.

וואויל די וואָס קענען עס. געלויבט און געאַכפּערט זאָלן זיי זיין.

און דו, מיין בידנע, פאַרגעסענע און פאַרשטויסענע יידישע [illegible] וויין נישט. לאָמיר גיין דער זון אַנטקעגן, און ווען שעה וועט קומען [illegible] אונטערגיין צוזאַמען מיט דער זון אויף רויטע, צעפלאַקערטע [illegible]

טרויער־רעזאָלוציע אויף מ. ל. האַלפּערנ׳ס טויט

אינם נאָמען פון אַלע לערער פון די אַרבעטער־רינג שולן דריקן מיר [illegible] אונזער טיפן טרויער און ווייטיק אויפן טויט פון אונזער גרויסן [illegible] משה לייב האַלפּערן.

האַלפּערנ׳ס שאַפן און די מאָדערנע יידישע שול שטאַמען ביידע [illegible] זעלבער עפּאָכע אין אונזער היגן יידישן לעבן. האַלפּערן דער [illegible] פאַר דער יידישער פּאָעזיע געווען דאָס זעלבע, וואָס די ראַדיקאַלע [illegible] איז געווען פאַר דעם יידישן לעבן.

מיר פילן דעם פאַרלוסט, וואָס אונזער ליטעראַטור און אונזער [illegible] מאָדערנער יידישער קולטור־לעבן האָט געליטן מיטן טויט פון [illegible] האַלפּערן.

מיר וועלן היילק האַלטן זיין אָנדענקען.

אַרבעטער־רינג לערער־פאַרבאַנד
י. מענדעלסאָן. [illegible]

1920

בײם פײער

א חודש זשורנאל פאר שײנער ליטעראטור
רעדאקטירט פון ז. װײנפער

א י נ ה א ל ט :

י. גלאטשטײן
סלך ראװיטש
בערטע קלינג
שרה קינדמאן
ל. כאנוקאװ
א. צ. גרינבערג
ז. װײנפער
ל. מילער
ש. ליעװ
א. לוצקי
מנחם
מאטעל י.
יעקב מעסטעל
ס. ל. האלפערן
נחום י.
ח. נעלבורט
ביבליאגראפיע
צײכענונגען
פון חודש צו חודש

נומער 4-3 נאװעמבער־דעצעמבער 1־טער יאָר

יעקב גלאטשטײן

שאטענס

כ׳האב זיך די לעצטע צײט מתקנא געװען אין א פאר קאלעגען שרײבער. װאס האבען צוריק באנײט די אלטע, כמעט אפגעלעבטע פארם פון דעם ליטעראַרישען פעליטאן. ניט װילענדיג זײנען צוריק ארױפגעשװאומען אױפ׳ן זכרון די רשי־אותי׳עלאך אונטער א לאנגען שבת׳דיגען פעליטאן „אורח לשבת“ אין הצפירה און די קלוגע מאמר׳יסטיק פון פרישמאנ׳ס פעליטאנישע װײזהײטען װעגען אלעמען.

דער ליטעראַרישער פעליטאן איז אינגאנצען אן אײראפּײאישע סחורה, כמעט א פאריזער ארטיקעל. ס׳איז דא די לײכטקײט, די גראציע. דאס אױבענאױפיגע, דאס ניט פארשװענדען קײן איבריגע ענערגיע. דאס קלוגע. דאס חן׳עװדיגע פון פאריז. װײל מיר װערט מען אמאל פון קאבינעט באטראכטונגען װעגען קונסט, פון קנײטשען דעם שטערען, פון דרײען מיט׳ן פינגער איבער דער שװערער ליטעראטור מסכתא פון פרעמדע, נאכאלעמען װערט איבערדריסיג דער יונגערמאנטשיק, װאס מאכט קאריערע פון מפרש זײן, פאפולאריזירען קונסט, — דאס ביליגע אגענטעל צװישען „אונז“ קינסטלער און צװישען „זײ“ די לעזער. דער מעקלער, דער שדכן מיט די ברילען און מיט די קנײטשען אױפ׳ן שטערען. (כדי די ליבע לעזער זאלען נאך חלילה ניט טרעפען, אז כ׳מײן ניגער׳ן, אײל איך זיך צו זאגען, אז כ׳מײן אים טאקי). נאכאלעמען, זאג איך, איז טאקע

די אידישע יוגענד פארן אידישען פאלק

פרײהײט באַל

אין לעבעדיגע בילדער

ארגאנזירט דורך דעם בעװאוסטען קולפטאר

א. פארטנאװ

פרײטאג דעם 10טען דעצעמבער

אין מוירקענטיל האלל
בראאד און מעסטער סטריטס

װערט געגעבען פון אלע פאלקס שולען
אין פילאדעלפיע

ערשט ערשינען

דאס גרױסע װערק פון דײטשען דיכטער

װ. געטהא

פאוסט

איבערזעצט פון קופערמאן

אין 2 בענד, דע לוקס מיט גאלד שריפט

ארױסגעגעבען פון

מאלערמאַ׳ס

ליטעראַרישע פאבלישינג קא.

404 ס. 5טע סטריט פילאדעלפיא

צו בעקומען ביי אלע בוכהענדלער

בײם פײער

חודש זשורנאל פאר שײנער ליטעראטור
ערשײנט אין פילאדעלפיע יעדען חודש

פרײז 25 סענט א קאפּיע

אבאנעמענט:

יערליך $2 50 האלב־יערליך $1.25

אלע מאנוסקריפטען און ביכער פאר רעצענזיעס
זאל מען שיקען אין רעדאקציע

מאנוסקריפטען װערען ניט צוריקגעשיקט

BAM FAIER

A Literary Monthly

421 S. 8th Street Philadelphia, Pa.

20

ל. מאלאַמוט

לערער פון פיאנא,
ענגלישע קאנצערטינא
טעאריע פון מוזיק
הארמאניא, קאנטער פוינט און ז. װ.
נעמט אױך אן אײנלאדונגען אױף קאנצערטען

STUDIO

3129 Page St. Philadelphia

אלערלײ פארזיכערונגען װערען געמאכט
דורך

פ. בערקאװיטש

אינשורענס אגענט

343 סנײדער עװע. פילאדעלפיא

B. BERKOVICH

Insurance Broker

343 Snyder Ave. Philadelphia

וויכטיגער דער שיחת חולין פון קינסטלער וועגן קונסט, פון פאך־לייט וועגן זייער פאך, זייער שפאס וועגן זיך אליין, ווי דער ערנסטער אנשטעל פון דעם נים־קינסטלער, פון דעם אויסטייטשער.

אשאד נאר, וואס דא אין אמעריקא האט מען זיך פארביטען מיט די ראליעס, און נים מען שרייבט פעליטאנען און נים מען שרייבט ליטעראריש, נאר גלאט אזוי שווערע עברי וועגן ליטעראטור. און ס'בייגקט זיך נאר דעם לייכטען שאקעל־שטול פעליטאן פון אייראפא'ס חדר, וואדום וויסען בארפט איהר. אז די וועלט האלט פונקט ווי ביי א קוילען קריזיס אויף ביי א געדאנקען קריזיס ס'שעפען זיך אויס אלע וויכטיגע געדאנקען, ס'איז פשוט א רחמנות אויף אונזערע קריטיקער, וואס פיקעווען אן אן ארטיקעל מיט א מאסע געדאנקען אויף אמאל. וואס וועלען זיי טאן, ווען די 66 אריגינעלע, לאמיר צוגעבען, געדאנקען, וואס ס'איז זיי באשערט צו זאגען וועלען זיך אויסשעפען ? מען דארף פשוט איצט ארויסגיין אין די גאסען מיט איין מאטא — געדאנקען־עקסא־נאמיע. לאמיר אנהויבען זשאלעווען געדאנקען. אונזער איינציגע רעטונג איז ווידעראמאל דער ליטעראדישער פעליטאן. איין געדאנק פאר אן ארטיקעל אדער אפילו איין געדאנק אין פארטזעצונגען איז איבער גענוג. ס'לוינט זאך מער נים אנצושטריינגען ווי ארויסצוזאגען איין אריגינעלען געדאנק און דער געדאנק ווערט מיט סטיליסטישע מיטלען אויפגעשאירט ווי מיט הייוועו. ארומגעצירט מיט קינסטלערישע צאצקעס לייכט צו פארדייהען.

דער ליטעראדישער פעליטאן איז אייגענטליך דער מין שטאף, ווי דער וואזוי ווערט וויכטיגער ווי דער וואס — אנשטאט א וואס קריגט דער לעזער א וואבעל אדער א שאטען פון א וואס און ס'איז אנגענעם פאר אי־בערמידע מענשען מיט ציגארען־רויך אוועקצושאקלען אזא מין ארטיקעל, וויסענדיג, אז אין אונזערע געדערים קומט מער נים אריין, ווי איין געדאנק סערווירט אויף נאכדעגע טעלער מיט בריליאנטענע לעפעל. טאקי א קליין מכה'לע אויף א גרויסען טעלער נאר סערווירט זאל שם זיין פון א דינע, גראציעזע בלאנדע שיקסע, דוקא מיט מאגעקירטע נעגעל און אלע אנדערע פלימעולאך. נאכאלעמען ווערט דערעכען קונסט אליין, ווען מען כליאפעט דאריין ווי א פויער און מען טרינקט זיך איבער'ן האלז.

אט האב איך דא נים לאנג געזען א פארשטעלונג אין קונסט־טעאטער פון „נאם פון נקמה" מיט דעם וואונדערבארען שילדקרויטען אין דער הויפט ראלע און ס'איז מיר געבליבען אזוי געפעלען אין דער פיעסע ווי א שאטען. הערט און שמייכעלט:

אין לעצטען אקט שמייט יאנקעל שאפשאוויטש'ס ווייב און טענה'ט אריין אונטער די קוליסען צו איהר פארווירטען מאן, אלמאי זיצט ער ווי א גולם און העלפט נים איבערטראגען די טאכטער. און מיר אינטעליגענטע מענשען ווייסען דאך, אז אונטער די קוליסען זיינען דא ברעטער און מער קיין שטוב, ווי די וואס מיר זען אויף דער בינע איז נימא. ניין אבער. אויף דער טיר האט דאס מאל געציטערט א שאטען פון א מענש אין א זיצענדיגער פאזיציע — אזוי, אז מיר אלע האבען געמוזט גלייבען, פאר אונז איז באשאפען געווארען א פאלשטענדיגע אילוזיע און אזא מיט דער הילף פון א שאטען. דאס איז לויט מיין מיינונג געווען דאס וויכטיגסטע אין דער רעזשי פון דער פיעסע — דער איינער שאטען אויף דער טיר.

מיר זיינען שוין מיד פון קונסט אליין, מיר ווילען שוין אפטמאל נים מער ווי דעם שאטען פון קונסט. מיר ווילען שוין מער נים געשוואלענע ארטיקלען וועגען ליטעראטור, מיר ווילען שאטענדיגע, שפינוועבסדיגע, לייכטע גראציעזע.

לאמיר צוריק אויפלעבען דעם ליטעראדישען פעליטען.

מלך ראוויטש

סטאאיקערס ליד

און איי־ער איך האב נאך די וועלט פארמאגט,
האב איך פון איר מיך שוין אבגעזאגט,
פאר יענע וואס לעכצען צו איר, מיין פריינד.

און כ'גיי מיט די הענד און די זייטען געשפארט,
און וויים, אז איינס איז, וואס אויף מיר ווארט
אלט ווי די גאנצע וועלט: דער טויט — מיין פריינד.

כ'האב א בעט, וואס צום שטארבען גענוג איז עס בריים,
און א קבר פון העלישען פייער איז גריים;
דערוויייל אבער לעב איך אין טאג אריין, פריינד.

און גלייך אזוי גיי איך, און וועגד נישט מיין בליק,
און פון אלע ברונעמס ביים ברעג טרינק איך גליק,
פון גאלדענעם בעכער רו, מיין פריינד.

און נור געלעכטער

זאג מיר פארוואס איז דאס לעבען אזוי:
דאס גליק איז האלב און דאס אומגליק האלב,
עס פאלט דער בעכער מיט קוואל־וואסער גלי
אויס דער האנד,
אין סאמע מיטען דורשטיגען קוש:
און גלייך אזוי פאלט דער בעכער מיט גיפט.

און זאג מיר פארוואס איז דער טרוים אזוי גרויס,
פליט ער ארויס ווי צו־מארגענס די שוואלב —
(דאס גליק איז האלב און דאס אומגליק האלב)
און די שוואלב ווערט דורשטיג, און לאזט זיך אראפ,
און שוועבט אנידער טיפער און טיפער.

און אויך טויט איז טרוים און אויך טרוים איז האלב.